

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בהר-בחוקותי תשפ"ה¹

(נכתב ונערך על פי שיחות משנים שעברו)

להיות "אדם" - רק ע"י התורה

ונאכלים לכל אדם (משנה זכחים נה, א). רק בחג השבועות, כבשי העצרת הקרבים שלמים, הם קדשי קדשים, ונאכלים לזכרי כהונה בלבד (משנה שם נד, ב), כדין חטאת. נראה אפוא, שהכבשים של חג השבועות מקבילים לשני שעירי יום הכפורים. אלא שהשעירים הם קרבנות של אחרי החטא, והכבשים הם קרבנות של לפני החטא, של מתן תורה מתוך שלמות ומתוך שמחה.

חרות על הלוחות

על כל פנים, כפי שהזכרנו, אחד הדברים המשותפים לשני זמני קבלת התורה הללו - שבועות ויום הכפורים - הוא, שבשניהם ישנה יציאה לחרות. ספירת היובל מסתיימת ביציאה לחרות - שחרור עבדים וחרות שדות לבעליהן, וכן ספירת העומר מסתיימת ביציאה לחרות - "אל תקרא חרות, אלא חרות".

חירות ממה? יש אומרים, חרות ממלאך המות - שנתבטלה גזרת "כי ביום אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב, טז) - ויש אומרים, חרות משעבוד מלכויות (שמו"ר לב, א. ועי' גם מס' ע"ז ה, א). כי התורה מוציאה את האדם לחרות. "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה" (אבות פ"ו מ"ב). מי שלא עוסק בתורה - משועבד לבריאה. מי שעוסק בתורה - הבריאה משועבדת לו. "כל המקבל עליו עול תורה, מעבירים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" (אבות פ"ג מ"ה), כי הבריאה כפופה אליו, ולא הוא כפוף אל הבריאה. הבריאה נבראה לשרת את התורה ואת האדם שלומד תורה, כפי שמסביר ה"מסילת ישרים" (פרק א'), שלכן נתקבצו האבנים (שָׁשָׁם יעקב מראשותיו) למקום אחד, והיתה כל אחת אומרת, עלי יניח צדיק ראשו (רש"י בראשית כח, יא). כי האבנים נבראו לשרת את האדם, ולכן הן מבקשות למלא את תפקידן, שיעקב אבינו יניח עליהן את ראשו.

כשאדם מתמלא בתורה, הוא נהיה כביכול כסא כבוד לקב"ה. אנו אומרים בהלל: "מה לך הים כי תנוס, הַיָּרְדֵּן תִּסָּב לְאָחוּר" (תהלים קיד, ה). מה גרם באמת לים לנוס, ולירדן ליסוב לאחור? אמרו חז"ל: "'הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס' - ראה ארוננו של יוסף שכתוב בו 'וַיָּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה', ולכן גם הוא נס (זוהר ח"ב מט, א). ומה גרם לירדן ליסוב לאחור? - 'וַהֲיָה כְּנֹחַ כְּפֹת רְגְלֵי הַפְּתִיחִים נִשְׁאֵי אֲרוֹן ה'... בְּמִי הַיָּרְדֵּן - מִי הַיָּרְדֵּן יִכְרֹתוּ... וַיַּעֲמֵד וַיִּדְ אֶתְדָּ" (יהושע ג, יג). הירדן נקרע מפני ארון ה'. הרי שיוסף, שמקיים את התורה, זוכה לכך, שהארון שלו הוא כמו ארון הברית, כביכול. זהו צלם האלקים האמיתי, דבוק בדעת אלקים.

כל אדם נברא בצלם אלקים. אך מי שלא עוסק בתורה, מחשיך את צלם האלקים שלו. נאמר לנו, כשיצאו מהתיבה, "וּמוֹרָאֲכֶם וְחִתָּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חֵית הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם"

זמיון בין מנין שנות היובל וספירת העומר

אנו קוראים השבוע על ספירת שנות היובל - "וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים, שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים" (ויקרא כה, ח), ובשבוע שעבר קראנו על ספירת העומר - "וּסְפַרְתָּם לָכֶם מִמִּחֶרֶת הַשָּׁבָת מִיּוֹם הִבְיָאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפֶה, שִׁבְעַת שָׁבָתוֹת תִּמְיַמְתֶּם תְּהִיָּנָה" (שם כג, טו).

דמיון רב קיים בין שתי הספירות הללו: בשתיהן סופרים שבע פעמים שבע - שבע שבתות שנים במנין שנות היובל, ושבעה שבועות בספירת העומר. כמו כן, ספירת העומר מסתיימת במתן תורה (בחג השבועות), וגם ספירת שנות היובל מסתיימת ביום הכפורים (שם כה, ט), שגם הוא יום מתן תורה (משנה תענית כו, ב), שניתנו בו לוחות שניות (רש"י שם). ספירת העומר מסתיימת בקול שופר של מעמד הר סיני (שמות יט, טז), וגם ספירת שנות היובל מסתיימת בקול שופר של תקיעת יוה"כ של יובל² (ויקרא כה, ט). ספירת העומר מסתיימת ביציאה לחרות - "חֲרוֹת עַל הַלָּחֹת" (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חירות" (אבות פ"ו מ"ב) - וכן ספירת היובל מסתיימת ביציאה לחרות - שחרור עבדים וחרות שדות לבעליהן (ויקרא כה, י).

ואולם, למרות המקבילות הללו, ישנו גם ענין שבו ספירת העומר וספירת שנות היובל הפכיות זו לזו. בשבועות - תכלית ספירת העומר - "הכל מודים דבעינן נמי לכס" (פסחים סח, ב). כלומר: אדם חייב לשמוח באכילה ובשתיה בחג השבועות. לעומת זאת, ביום הכפורים, שבו מסתיימת ספירת היובל - "תַּעֲצֻנוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם" (ויקרא טז, כט). מדוע ההבדל הזה? אם בדברים רבים כל כך קיימת הקבלה בין שתי הספירות, למה בדבר זה קיים ביניהן הבדל קטני כל כך?

התשובה לשאלה זו היא, שבמתן תורה של שבועות היו ישראל נקיים מכל חטא. אמנם חטאו במצרים, אבל במתן תורה נחשבו כגרים (עי' רמב"ם הלכ' אסורי ביאה פ"ג ה"א-ה"ד), וגר שהתגייר קטן שנולד דמי (יבמות מח, ב), והוא נקי מכל חטא (ע"ש, שמפני זה גוי שעבר על ד' מצוות בני נח והתגייר, אינו נענש על מה שעבר). לעומת זאת, מתן תורה של יום הכפורים - היה כבר לאחר חטא העגל. אמנם משה התפלל עבור ישראל לאחר חטא העגל, וגם עשה משפט בעובדי העגל, וגם ישראל עשו תשובה (שמות לג, ו), אבל כל זה איננו מספיק כדי לחזור אל המצב של קודם החטא. ולכן, יום הכפורים, עם כל השמחה שיש בו (על מחילת עוונותינו ועל התקרבותנו לקב"ה), מוכרח להיות גם יום של עינוי נפש, בעוד ששבועות הוא יום של שמחה בלבד.

חשבתי, אם מותר לומר עוד הקבלה בין יום הכפורים לשבועות. ביוה"כ יש שני שעירים, ושניהם חטאת, אחד לה' ואחד לעזאזל (ויקרא טז, ח-ה), ובשבועות יש שני כבשים הנקראים בלשון חז"ל "כבשי עצרת", ושניהם קרבים כקרבתן שלמים (שם כג, יט). שלמים הם בדרך כלל קדשים קלים,

נסכים לקבל את התורה, או לא. לכן, בכל שנה ושנה ישנה סכנה מצד אותו שד, ולכן אסור להקזיז דם בערב חג השבועות גם בזמן הזה⁶! ונמשום ערב שבועות גזרו חז"ל שלא להקזיז אף בשאר ערבי ימים טובים (שבת שם. ועי' שו"ע א"ח סי' תס"ח ס"י ובמשנ"ב שם)⁷.

כל שנה צריכים אפוא להרגיש מחדש את מתן תורה. לקבל אותה מחדש בחג השבועות, ולהרגיש שעולים מדרגת בהמה לדרגת אדם.

לדמות הצורה ליצורה

ואולם, מעל דרגת אדם, יש גם מדרגה גבוהה יותר. הגמרא מביאה: "מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערך מחמור אחריו... פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסיבבה כל האילנות שבשדה, פתחו כולן ואמרו שירה... עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו ואמר: ברוך ה' אלקי ישראל, שנתן בן לאברהם אבינו, שיודע להבין ולחקור ולדרוש במעשה מרכבה. יש נאה דורש ואין נאה מקיים, נאה מקיים ואין נאה דורש, (אבל) אתה נאה דורש ונאה מקיים!" (חגיגה יד, ב)

וקשה לכאורה: בשלמא אם היה רבי אלעזר בן ערך דורש בהלכות שבת, או בהלכות שמירת הלשון, או בהלכות חסד - היה אפשר לומר עליו שהוא לא רק "נאה דורש", אלא גם "נאה מקיים". אבל מעשה מרכבה, שנוגע למעשי המלאכים העליונים, והכוחות העליונים שבבריאה - מה שייך כאן "נאה מקיים"?

נראה לתרץ כך: מעשה מרכבה אינו לימוד שכלי מופשט, שנועד להבין ולהשכיל את מידותיו של הקב"ה ותו לא, אלא הוא לימוד שיש ממנו השלכה למעשה. ההשלכה למעשה היא - לדמות את הצורה ליצורה⁸. לחנך את הלומד, שיתנהג גם הוא באותן הנהגות. אמנם בשר ודם לא יכול להיות כמו הקב"ה, וגם לא קרוב לזה, אבל עד כמה שאפשר - אדם צריך לדמות את מידותיו למידותיו של הקב"ה, להיות מרכבה לשכינה, כמו שאמרו חז"ל, שהצדיקים הם מרכבתו של מקום (רש"י בראשית יז, כב). רבי אלעזר בן ערך זכה להגיע לדרגה זו! הוא "נאה מקיים"! הוא לא רק בדרגת "אדם", אלא הרבה יותר מכך. הצליח לדמות עצמו לדמות אדם שבמרכבה העליונה!

הלומד ואינו מקיים חמור ממי שאינו לומד כלל

חז"ל אומרים: "אשרי מי שגדל בתורה, ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליצורו" (ברכות יז, א). לא די להיות עמל בתורה, צריך גם לעשות נחת רוח ליצורו, להתנהג בהתאם לתורה, ולחיות לפי התורה, כמו שאמרנו על ר' אלעזר בן ערך, שנעשה בעצמו מרכבה לשכינה. עושה חסד כפי שהתורה רוצה, מתפלל כפי שהתורה רוצה, ושומר שבת ושאר מצוות כפי שהתורה רוצה. לא די שעמלו בתורה, צריך גם שיהיה "עושה נחת רוח ליצורו". אם אדם לומד תורה, אבל לא מקיים יפה, "נאה דורש" אבל לא "נאה מקיים", אז ח"ו עלול להיות ההפך, שהתורה תהיה לו סם המוות, במקום סם חיים. חז"ל אמרו, "כִּי דָּבָר ה' בְּנֶה וְאֵת מִצְוָתוֹ הִפֵּר" (במדבר טו, לא) - זה מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק (סנה' צט, א). והעונש על כך הוא - "הִפְרַת תְּפִלָּתוֹ הִנָּפֵשׁ הָהוּא, עֲוֹנָה בָּהּ" (במדבר שם). אם אדם יכול לעסוק

(בראשית ט, ב), ואנו רואים שלא תמיד זה כך. לא תמיד החיות הטורפות מפחדות מבני האדם. אומרת על כך הגמרא: "אין חיה רעה שולטת באדם, אלא אם כן נדמה לו כבהמה, שנאמר: נִמְשָׁל - כְּבִהְמוֹת נִדְמוּ" (שבת קנא, ב; סנה' לח, ב). כשאדם לא עושה רצונו של מקום, הוא מקלקל את צלם האלקים שלו, ונדמה לחיות הרעות כבהמה. ממילא, החיות הרעות יכולות לשלוט בו. כשיש באדם צלם אלקים אמיתי, אז "וּמִוֹרָאָם וְחִתָּם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ". הוא מושל על החיות. אבל אם הוא לא עוסק בתורה - הוא כבר לא מושל, אלא "נִמְשָׁל". החיות מושלות עליו. למה? מפני שהוא "כְּבִהְמוֹת נִדְמוּ". הוא דומה לבהמה. אם היה עוסק בתורה, לא היה דומה לבהמה, והחיות הרעות לא היו מושלות עליו.

וכבר אמרו, שזהו הטעם לכך, שהעומר בפסח קרב מן השעורים, ואילו שתי הלחם בשבועות באות מן החיטים. "להורות, דבלתי התורה אנחנו כבהמות נדמה, שמאכלן שעורים⁹... וכשקבלו התורה הוי דמות אדם לְהִנָּה, ולכן קרבנם מן החטים, מאכל אדם" (ערוך השולחן א"ח סי' תפ"ט ס"ג). זהו גם ביאור דברי חז"ל, שאמרו על הפסוק: "וַיִּדְעוּ כִּי אֱלֹהֵי ה'... וְאֵתָן צֹאֲנִי, צֹאֵן מִרְעִיתִי, אֶךְ אֶת ה' (יחזקאל לד, ל-לא) - "אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם" (יבמות סא, א). כי אנו קבלנו את התורה, והגויים לא קבלו את התורה. ממילא חסר בשם "אדם" שלהם.

מתן תורה - בכל שנה מחדש

והנה, ידוע מה שבאר מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל (ב"מכתב מאלה"ה ח"ב עמ' 21), שהמאורעות שאנו מציינים בכל שנה, אינם מאורעות שהיו פעם בעבר ואנו עושים להם זכר, אלא הם מאורעות החוזרים על עצמם בכל שנה מחדש⁴! למשל, כשאנו חוגגים את יציאת מצרים בפסח, אין פירושו של דבר שאנו חוגגים מאורע שהיה בעבר, לפני שלשת אלפים ושלוש מאות שנה, אלא אנו חוזרים ממש לאותה נקודת זמן שבה יצאו אבותינו ממצרים, ויציאת מצרים מתרחשת בה מחדש! בכל שנה מתחדשת יציאת מצרים בחג המצות, בכל שנה מתחדש מתן תורה בחג השבועות, וכך בכל שאר המועדים. אנו חוזרים אפוא בכל שנה מחדש למעמד הר סיני, ומקבלים את התורה מחדש⁵! אמנם איננו רואים מחדש את האש ואת הברקים ואת קול השופר כמו שראינו בפעם הראשונה, אבל בכל זאת, עלינו לדעת, שמתן תורה וכל מה שנתלוה אליו, מתרחש במידה מסוימת בכל שנה מחדש.

ראיה לדבר זה, שבכל שנה חוזר מתן תורה ומתרחש מחדש - מדברי הגמרא במסכת שבת. הגמרא אומרת, שאין להקזיז דם בערב שבועות. למה? שכשעמדו ישראל לקבל תורה, יצא רוח (שֵׁד) ששמו 'טיבוח', ואם ישראל לא היו מקבלים את התורה, היה ח"ו טובח את כל עם ישראל. ועל כן, אומרת הגמרא, אין להקזיז דם בערב שבועות, כי שעת סכנה היא (שבת קטט, ב). וקשה לכאורה: מה נוגע לנו היום, שֵׁד שהיה לפני שלושת אלפים ושלוש מאות שנה? הרי ב"ה קבלנו את התורה, ומאז אנו מקיימים אותה, ואם כן איזו סכנה יש כאן? אלא מוכח מכאן, ששד זה מתעורר בכל שנה מחדש! בכל שנה אנו צריכים לקבל את התורה מחדש, וממילא בכל שנה בערב חג השבועות, אנו נמצאים במצב של קִדְּם מתן תורה, ושכביכול יש ספק אם

במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (רש"י פסחים סח, ב), "ואינה עליו כעול על צוארו"¹⁰ (חידושי רבינו דוד שם). אנו רוצים בתורה, ושמחים בתורה¹¹. לכן חייבים לשמוח גם באכילה ושתייה בחג השבועות, ולא רק בלימוד התורה. "הכל מודים בעצרת דבצנין נמי לכס".

ובכל זאת, הרי נהגו בישיבות, ולא רק בישיבות, ללמוד כליל שבועות כל הלילה; להראות דבקות בתורה, ושמחה בתורה. יש אומרים, שמתקנים בזה את מה שקרה במתן תורה, שהקב"ה בא לתת את התורה, ומשה רבינו היה צריך להוציא את העם לקראת האלקים מן המחנה, כי היו ישנים במטותיהם, ולא השכימו לקום לקראת מתן תורה (פרקי דר"א פמ"א). לכן "חסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה... לתקן זה" (מג"א בהקדמה לסי' תצ"ד). מי שיכול לעשות כך - מה טוב. ומי שאינו יכול - לא יכול. אבל בין זה ובין זה חייבים מדינא - ולא רק ממנהג - לשמוח באכילה ושתייה בשבועות, ולא רק בלימוד התורה. אפילו מי שהתורה חביבה עליו במיוחד, ורוצה רק ללמוד - חייב גם לאכול ולשתות בחג השבועות. אין מי שאוהב את התורה יותר ממשה רבינו, ובכל זאת, גם משה רבינו היה חייב ב"לכס" בחג השבועות. "הכל מודים דבעינן נמי לכס". צריך גם שמחה גופנית בחג השבועות, באכילה ובשתייה.

מספרים על ה"דברי חיים" מצאנו דצ"ל, שלמד פעם בליל חג השבועות במשך כל הלילה, אחר כך התפלל שחרית, אמר הלל ואקדמות, שמע קריאת התורה, התפלל מוסף, הכל כנהוג, ואז - לאחר התפלה - אמר לחסידיו: נני, עד כאן 'חציו לכס'! עכשיו צריך לקיים 'חציו לשם'!... כי את ה"חציו לכס" הרגיש שקיים בלימוד! זהו התענוג שלו! עכשיו נותר רק לראות, שבאכילה יתקיים החיוב השני, של "חציו לה". שהאכילה תהיה כלי להראות באמצעותו את שמחתנו בקבלת התורה, ולא כלי לסיפוק צרכי הגוף ותאוותיו. "שלא נצטוינו (ביום טוב) על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל"¹² (רמב"ם הלכ' יו"ט פ"ו ה"כ). אשרי מי שמרגיש כך, שהלימוד הוא ה"לכס" שלו. אבל גם מי שמרגיש כך, צריך לקיים חציו לה, להראות שגם הגוף שמח בקבלת התורה, ולא רק הנשמה.

בשבועות מתחדש הכח של מתן תורה שלפני החטא, שזוהי שלמות גדולה. אמנם אנו "מלאי עון", כפי שאומרים ביוזם של יוה"כ, אבל יחד עם זה, בשבועות אנו נמצאים במצב של מתן תורה קודם החטא, בשלמות גדולה. הקב"ה יעזור, שנזכה לקבל את התורה בשמחה, ונזכה לעלות לרגל ולהקריב את כל הקרבנות שצריך להקריב, בשלוש הרגלים ובכל ימות השנה, במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

בתורה והוא אינו עושה כן, זהו בזיון גדול לתורה. "כִּי דָּבַר ה' בְּזֵה". כל שכן אדם שעוסק בתורה ולא מקיים, זהו בזיון עוד יותר גדול! אתה כבר לומד תורה! אתה יודע מה ה' רוצה ממך! אז למה אינך מקיים?... זהו בזיון עוד יותר גדול לתורה! "הִפְרַת תְּפִלַּת הַנֶּפֶשׁ הַהוּא, עֲוֹנָה בָּהּ".

בין ארבעת ההדיוטות שמנו חז"ל שאין להם חלק לעוה"ב, מנו את דואג ואחיתופל (סנה' ז, א). הם היו גדולי תורה, אבל לא קיימו אותה כמו שצריך. אחיתופל עזר למרד אבשלום, ודואג עזר לשאול לדרוף אחרי דוד. ממילא הקטרוג עליהם יותר גדול מאשר על שאר בני אדם. אולי היו עוד אנשים שרדפו את דוד, אבל לא הגיעו למצב כזה שאין להם חלק לעוה"ב. אבל דואג ואחיתופל, שהם גדולי התורה, והם רודפים את דוד, הם מגיעים למצב שאין להם חלק לעוה"ב. התורה, כמו שהיא סם חיים, היא גם סם המוות. אם משתמשים בה שלא כראוי, היא הופכת להיות סם המוות. גם על חלק מהמלכים אמרו חז"ל שהיו גדולים בתורה. ירבעם ואחאב ומנשה, אמרו חז"ל שהיו גדולי תורה, אך לא הלכו בדרך הנכונה, ולכן אין להם חלק לעוה"ב (סנה' ז, א). דווקא מפני שהיו גדולי תורה, התורה הפכה לקטרוג עליהם.

צריך א"כ להיות "גדל בתורה", ללמוד תורה ולהבין שהיא חיינו ואורך ימינו בלימוד, אבל גם במעשה, שיהיה נאה דורש ונאה מקיים. חז"ל אמרו, שתלמיד חכם שקורא ושונה, ומכבד את הוריו ואת רבותיו, ודיבורו בנחת עם הבריות - הרי זה קידש את השם, והקב"ה אומר עליו: "יִשְׁרָאֵל אֲשֶׁר בָּךְ אֶתְפָּאֵר" (ישעיהו מט, ג). אבל מי שלומד ושונה ואינו מכבד את רבותיו ואינו מכבד את הבריות, אז להפך, הרי זה מחלל את השם (יומא פו, א). צריך שהלימוד שלנו יהיה לימוד של קידוש השם, ולא ח"ו להפך. שהתורה תהיה אושר אמיתי, ולא סם המוות ח"ו.

לימוד ליל שבועות - מנהג; אכילה ושתייה בשבועות

- חיוב גמור

כפי שהזכרנו כבר בתחילת השיחה, "הכל מודים בעצרת דבצנין נמי לכס" (פסחים סח, ב). למרות שלגבי שאר ימים טובים נחלקו תנאים האם אפשר לקיים בהם את שמחת החג באופן של "כולו לה" - בלי אכילה ושתייה⁹ - בשבועות הכל מודים שצריך גם "לכס"! "מאי טעמא? - יום שניתנה בו תורה הוא" (שם). ביום כזה, אי אפשר לשמוח בלי אכילה ושתייה.

שאלו על כך, שלכאורה היה צריך להיות להיפך! יום שניתנה בו תורה, היה צריך להרבות בו בתלמוד תורה, ולא באכילה ושתייה! אבל התירוץ הוא פשוט: אם היינו רק לומדים בשבועות, היינו באמת מראים בזה שאנו נכנעים לרצון ה' ומקיימים את התורה. ה' רצה שנלמד תורה, ואנו יושבים ולומדים תורה. אבל לא זה מה שאנו רוצים להראות בחג השבועות. אנו רוצים להראות בשבועות, שאנו שמחים בתורה שקבלנו! אמנם התורה ניתנה לנו כעול על צוארנו (רש"י ר"ה כח, א), אבל זהו עול מתוק מדבש, שאנו שמחים בו, ולא עצובים בו, ח"ו.

לכן "הכל מודים בעצרת דבצנין נמי לכס", "שישמח בו

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם

ומנהגיהם].

הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת בהר: "וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבֹתָ לָהּ" (ויקרא כה, ב) ⇔ "אֵת שְׁבֹתֹתֶיךָ תִּשְׁמְרוּ" (שם כו, ב).
קשר נוסף: "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם" (שם כה, ב) ⇔ "אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שם כה, נה). [הקבלה: אני הוצאתי ממצרים - אני המביא אל הארץ].

קשר נוסף: "וְיֻבַּל הוּא תְהִיָּה לָכֶם, וְשָׁבְתָם אִישׁ אֶל אֶחָדוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תִּשְׁבּוּ" (שם כה, י) ⇔ "וְיִצְאָה בְּשָׁנָה הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ" (שם כה, נד).
הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת בחוקות: "אִם בְּחֻקֹּתַי תִּלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ" (ויקרא כו, ג) ⇔ "אֲלֵה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוֵּיתִי אֶת מֹשֶׁה" (שם כו, לד).

קשר נוסף: "וְנִתְּנָה הָאָרֶץ יְבֻלָּה, וְעַץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ" (שם כו, ד) ⇔ "וְכָל מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לָהּ הוּא" (שם כו, ל).
קשר נוסף: "וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן הָאָרֶץ" (שם כו, ו) ⇔ "וְכָל מַעֲשֵׂה בָקָר וְצֹאן... יִהְיֶה קָדֵשׁ לָהּ" (שם כו, לב). [ה' מרחיק מאיתנו חיות רעות - ואנו מקריבים לו מעשר בהמה].

2. גם תקיעת שופר שלנו במוצאי יו"ט, יש אומרים שהיא זכר לתקיעת היובל שהיתה ביו"ט כ" (ע"י תוס' שבת קיד, ב ד"ה ואמאי, וטור וב"י או"ח סי' תרכ"ד). "ולפי שאינו ברור חשבון זמן היובל, התקינו [לתקוע] בכל שנה ושנה, זכר ליובל" (ספר העיטור, סוף הל' יום הכיפורים).

3. כפי שאמרו חז"ל על קרבן סוטה - שגם הוא בא מן השעורים (במדבר ה, טו) - "כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה" (משנה סוטה יד, א). ומבואר בזוהר (ח"ג צו, א), שגם קרבן העומר הוא בבחינת קרבן סוטה; שכן קרבן העומר - כקרבן סוטה - מברר ומרחיק מישאל את טומאת מצרים שדבקה בהם, [שעבודה זרה שעבדו במצרים היא בבחינת אשה שמעלה מעל באישה], וקרבן העומר מאבד טומאה זו מן העולם, בבחינת "וְצִבְתָּהּ בְּטָהָה וְנִפְלְאָה יִרְכָּה" (במדבר ה, כז), וממילא נשאת כנסת ישראל נקיה וזכאית לחזור לבעלה, ולהדבק בשכינה הקדושה ביום חג השבועות, בבחינת "וְאָם... טָהֳרָה הוּא - וְנִקְתָּה וְנִנְרָעָה וְרָע" (שם, כח). וע"י עוד בזוהר (שם, כח), שספירת העומר היא בבחינת ספירת ז' נקיים, שבהם האשה נטהרת לבעלה. [וכתב ב"עקידת יצחק" (פרשת אמור, בענין ספירת העומר), שמטעם זה אין מברכים שהחיינו על מצות ספירת העומר, "לפי שהימים האלה לְשִׁלְמֵי הַבְּחִינָה הֵם יְמֵי צַעַר", היות ובימים אלו ישראל "דחויים מִבָּא אֶל הַמַּעֲמֵד הַנִּבְחָר וְהַקָּדוֹשׁ הַהוּא, לְהַזְדַּוּג עִם אֱלֹקֵיהֶם הַמְּקִיְרִים אֵלָיו תְּקֻבּוֹת אֲהָבָה וְנִדְבָה כְּהַקְרִיב חֹתֵן אֶת כְּלָתוֹ", וא"כ "איך תברך שהחיינו האשה המגורשת מבית תענוגיה מספר ימים? אדרבה! קינה מיבעי לָהּ"!].

4. וכן כתב ב"מחצית השקל": "בכל הזמנים שאירע לאבותינו ענין מה, כשיגיע זמן ההוא - שוב מתעורר קצת מְעִין אוֹתוֹ דְּבַר וְעֵינָיו הַהוּא" ("מחצית השקל" על המג"א סי' תס"ח ס"ק ט"ו).

5. איתא בילק"ש (יתרו רמז רע"א): "אמר הקב"ה לישראל: בְּנִי, הֲיִי קוֹרִין אֶת הַפְּרִשָּׁה הַזֹּאת (=פרשת מתן תורה) בכל שנה, ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני ה' סיני ומקבלים את התורה." וע"י "העמק דבר" (דברים טז, יב):

6. וכן באר הטעם ב"מחצית השקל" הנ"ל (הערה 4).

7. וכתב המשנ"ב, "וכל זה - כשרוצה להקזי לבריאות. אבל משום סכנה - כבר דשו בו רבים, ושומר פתאים ה'". (משנ"ב סי' תס"ח ס"ק ל"ח). ומבואר, שכל כך חמור איסור הקזת דם בערב יו"ט, עד שגם הרוצה לעשות כן משום פקוח נפש - בקושי התירו לו; וזקוק הוא לסברת "כבר דשו בו רבים, ושומר פתאים ה'".

8. "תכלית בריאת האדם שנעשה בדמות וצלם, היתה לדמות צורה ליצירה, כביכול, להתדמות לו בכל דבריו" (של"ה שער האותיות אות הקו"ף - קדושת האכילה אות א').

9. המפרשים נחלקו, האם רשאי באמת להמנע לגמרי מאכילה ושתייה ביו"ט לדעת רבי אליעזר, ורק להיות יושב ושונה כל היום, או שגם הוא מודה שחייב להפסיק מעט ממשנתו וללכת לאכול, שלא לבטל שמחת יו"ט. ואכמ"ל בזה.

10. ומי כן מרגיש שהתורה היא כעול על צווארו? - עמי הארצות! כמבואר ברמב"ם: "כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר... מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו" (רמב"ם פ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ד). הרי שהרמב"ם חילק בין תלמידי חכמים לעמי ארצות. עמי ארצות מרגישים "כובד" בעול התורה, ו"טורח" בעשייתה. משא התורה והמצוות מכביד עליהם, מעייף אותם ומצער אותם. לעומת זאת, אצל תלמידי חכמים - הארון נושא את נושאו. הם ששים ושמים לעשות רצון קונם, ואינם מרגישים לא "כובד" בעול התורה, ולא "טורח" בעשייתה.

ומדוע זה כך? - מסביר "אור החיים" הקדוש: "הצדיקים, הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל... אלא אדרבא כאדם המרויח, וכאדם המשתעשע בשעשועים, לרוב חשקם בתורה" (אוה"ח במדבר כג, כא). הרי מבואר בדבריו הטעם, למה הצדיקים והת"ח אינם מרגישים כובד עול התורה וטורח עשייתה: "לרוב חשקם בתורה"! החשק הזה גורם, "שאינם מרגישים שיש להם עמל... אלא אדרבא כאדם המרויח, וכאדם המשתעשע בשעשועים"!

11. וע"י רמב"ן על הפסוק שנאמר במתן תורה: "וַיַּחֲזֹזוּ אֶת הָאֵלָקִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" (שמות כד, יא), שכתב: "וטעם וַיִּשְׁתּוּ - שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה". [ובחלק מן המהדורות מופיע ברמב"ן עוד קודם (שם, א), שאחרי שקבלו התורה, בו ביום נאמרה להם פרשת משפטים "וקבלו הכל בשמחה", ואח"כ "שבו לאהליהם ועשו שמחה ומשתה ויום טוב ביום קבלת התורה". ומה שכתב הרמב"ן אח"כ "שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה" - זה היה ביום שאחרי מתן תורה, שאז בנו המזבח והעלו עולות ושלמים וכתרו ברית עם השכינה (ע"י רמב"ן שם, א)]. גם ברש"י (שם, י ד"ה ויראו) משמע שיש חשיבות רבה לשמוח במתן התורה (ע"ש). וגם הר"ן כתב, שמצות ספירת העומר בזמן הזה, היא "להיות מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן" (ר"ן על הרי"ף, סוף מס' פסחים, ד"ה ובהגדה). גם מה שנהגו "לשטוח עשבים בשבועות בבתי הכנסת והבתים" (רמ"א או"ח סי' תצ"ד ס"ג), כתב הרמ"א שהוא "זכר לשמחת מתן תורה" (שם). וגם לפני שקבלו ישראל את התורה, כשרק הגיעו להר סיני, כתב הרמב"ן שהיה זה "שמחה להם ויום טוב, ומעת צאתם ממצרים נכספים אליו, כי ידעו ששם יקבלו את התורה, כי משה הגיד להם מה שנאמר לו: תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֵלָקִים עַל הָהָר הַזֶּה (שמות ג, יב)". וגם לפני כן, כשעוד היו במרה, נאמר: "וַיִּבְאוּ מִן־הָהָר... שָׁם שָׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשָׁם נִסָּהוּ" (שם טו, כג-כה). ופירש רש"י: "במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם". לא "מצוות" נתן להם, אלא "פרשיות". ולא כדי "לקיימן", אלא רק כדי ש"יתעסקו" בהם. ופירש הרמב"ן: "הודיעם החקים ההם, ולימד אותם: עתיד הקב"ה לצוות אתכם בכך... והיה זה להרגילם במצוות, ולדעת אם יקבלו אותן בשמחה ובטוב לבב, והוא הנסיון שאמר ושם נסהו". הרי מבואר מכל זה, שהשמחה בקבלת התורה הוא ענין חשוב וגדול.

12. וע"י בטור (או"ח סוף סי' תקכ"ט) כיצד היא השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל.